

LIMITĂRI ALE DREPTURILOR OMULUI DIN PERSPECTIVA REGLEMENTĂRII DREPTURILOR DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ

IONESCU MIRCEA FELIX MELINEȘTI*

Abstract:

After 1990, in Romania, the respect for and protection of intellectual rights have been reestablished considering the strengthening on the international stage of the standardized and absolute regulation and recognition of human rights, such as the first generation of human rights enshrined in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Following the accession to the European Community, the field of intellectual property in Romania has deviated from the EU protection standards, infringing on the principles of subsidiarity and proportionality, after amending the Law on copyright and related rights in order to implement European directives on intellectual property law.

Keywords: copyright, human rights, European Union, transposition, subsidiarity principle, proportionality principle

Résumé:

Respecter et protéger les droits de propriété intellectuelle en Roumanie ont connu depuis 1990 une réorganisation de leur réglementation internationale des conditions et de reconnaissance des droits humains absolus et standardisés, le droits du la première génération consacré par la Convention pour la protection des droits de l'homme et des libertés fondamentales.

Après l'adhésion à la Communauté européenne en Roumanie, le domaine de la propriété intellectuelle avais subi un écart par rapport aux normes européennes de violation de la protection à la fois celle de subsidiarité aussi que de proportionnalité avec la reprise de la loi et aux droits sur le directives relatives aux droit d'auteur et directives européennes en ce qui concerne spécifiquement les droits de propriété intellectuelle.

Mots-clés: le droit d'auteur, les droits de l'homme, l'Union européenne, la transposition, principe de subsidiarité, principe de proportionnalité.

Cadrul normativ de reglementare al respectării dreptului de proprietate în materia drepturilor omului este dat de: Protocolul adițional¹ la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, prin care Guvernele semnatare, membre ale Consiliului Europei, au hotărât să ia măsuri de natură să asigure garantarea colectivă a drepturilor și libertăților, altele decât cele care sunt deja înscrise în Titlul I al Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale². Conform art. 1 al Protocolului „*orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru o cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional*”³.

* Conf. univ. dr.

¹ Semnată la Paris la 20 martie 1952.

² Semnată la Roma la 4 noiembrie 1950.

³ „Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor”; A se vedea Principalele instrumente internaționale privind drepturile omului la care România este parte, Vol II - Instrumente regionale, IRDO, 2007, pp. 55-76.

România a făcut mai mulți pași spre integrarea în sistemele de valori europene după 1990 devenind din 1994 stat parte la „Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale” și supunându-se jurisdicției Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg. De asemenea, în cadrul Uniunii Europene, România a semnat în decembrie 2007 Tratatul de la Lisabona care conține „Carta Drepturilor Fundamentale”.

În accepțiunea generală, drepturile civile și politice sunt drepturi fundamentale de primă însemnătate și constituie nucleul esențial al noțiunii de drepturi ale omului. Ele includ: dreptul la viață, dreptul de a nu fi supus relexor tratamentelor, dreptul la libertate, dreptul la respectarea vieții private și de familie, dreptul la respectarea corespondenței etc.

Drepturile ce completează nucleul esențial inițial al noțiunii de drepturi ale omului s-au constituit și adaugă un nou nivel de protecție, în sferele economice, sociale și culturale. Exemplificativ, acestea sunt: dreptul la protecție specială pentru bătrâni sau persoane cu dizabilități, dreptul la un mediu sănătos, libertatea artelor și a științelor, liberul acces la cultură, dreptul proprietății inclusiv derivatele acestuia ce țin de proprietatea intelectuală, industrială etc.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului consacră nucleul general de drepturi civile și politice. Constituția României are o sferă mai largă de protecție și include și drepturi sociale, economice și culturale.

O sferă și mai largă de protecție o conferă Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adaptată la 12 decembrie 2007, la Strasbourg. Domeniul de aplicare al Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene se aplică instituțiilor europene, cu respectarea principiului subsidiarității, și nu poate sub nicio formă să extindă competențele și sarcinile stabilite pentru acestea de tratate. Carta se aplică, de asemenea, statelor membre atunci când acestea pun în aplicare legislația europeană. În cazul în care drepturile prevăzute de cartă corespund unor drepturi garantate de Convenția Europeană pentru Drepturile Omului din 1950, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca cele definite de convenție, deși legislația europeană poate să prevadă o protecție mai extinsă.

Tratatul de la Lisabona semnat la Bruxelles în 3 decembrie 2007 consacră în prevederile art. 3b faptul că „delimitarea competențelor Uniunii este guvernată de principiul atribuirii. Exercițarea acestor competențe este reglementată de principiile subsidiarității și proporționalității.”⁴

⁴ (2) În temeiul principiului atribuirii, Uniunea acționează numai în limitele competențelor care i-au fost atribuite de statele membre prin tratate pentru realizarea obiectivelor stabilite prin aceste tratate. Orice competență care nu este atribuită Uniunii prin tratate aparține statelor membre.

(3) În temeiul principiului subsidiarității, în domeniile care nu sunt de competența sa exclusivă, Uniunea intervine numai dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii preconizate nu pot fi realizate în mod satisfăcător de statele membre nici la nivel central, nici la nivel regional și local, dar datorită dimensiunilor și efectelor acțiunii preconizate, pot fi realizate mai bine la nivelul Uniunii. Instituțiile Uniunii aplică principiul subsidiarității în conformitate cu Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității. Parlamentele naționale asigură respectarea principiului subsidiarității, în conformitate cu procedura prevăzută în respectivul protocol.

(4) În temeiul principiului proporționalității, acțiunea Uniunii, în conținut și formă, nu depășește ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivelor tratatelor. Instituțiile Uniunii aplică principiul proporționalității în conformitate cu Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității. A se vedea art. 3b. din Tratatul de la Lisabona.

Respectarea și protejarea drepturilor de proprietate intelectuală în România au cunoscut după 1990 o reorganizare a acestora în condițiile întărării pe plan internațional a reglementării și recunoașterii absolute și standardizate a drepturilor omului, atât cele de primă generație consacrate de Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale și cele de generația a doua consacrate de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adaptată la 12 decembrie 2007, la Strasbourg.

Inițial, protecția drepturilor de proprietate intelectuală în România după 1990 a cunoscut o nouă reglementare prin Legea nr.8/1996 a dreptului de autor și a drepturilor conexe publicată în M. Of. nr. 60 din 26 martie 1996. Pe măsura inițierii negocierilor de aderare a României la spațiul european legea proprietății intelectuale a cunoscut noi modificări în acord cu standardele de protecție din Comunitatea Europeană, standarde ce s-au dorit a fi atinse odată cu aderarea României în anul 2007.

După aderarea la spațiul Comunității Europene domeniul proprietății intelectuale din România a cunoscut o îndepărtare de la standardele UE în materie de protecție încălcându-se atât principiul subsidiarității cât și proporționalității odată cu preluarea, nostrificarea în Legea nr. 8/1996 a dreptului de autor și drepturile conexe a directivelor europene cu referire expresă la dreptul de proprietate intelectuală.

Astfel, propunerea de modificare a Legii nr. 8/1996 inițiată în anul 2016 de către Ministerul Culturii și Oficiul Român pentru Drepturile de Autor, prin care se urmărește implementarea Directivei 2014/26/UE, nu respectă cerințele principiului subsidiarității prin aplicare la dreptul intern deja reglementat.

Propunerea de modificare a legii inovează nepermis prin restrângerea drepturilor și obligațiilor reglementate prin dispoziții distincte cum ar fi O.G. nr. 26/2000 cu modificările și completările ulterioare în ceea ce privește imixtiunea autorității în modul de funcționare a organelor de conducere din rândul fundațiilor și asociațiilor, care în ultimă instanță aduc limitări ale exercitării dreptului de proprietate ale titularilor de drepturi de autor manifestate prin asociațiile create direct de aceștia ca organisme de gestiune colectivă.

Prin textul normativ propus dezbaterii se încearcă crearea unor situații confuzionale deli-

berate în actul de gestiune colectivă și subordnarea acestuia autorității publice ORDA, care prin avize temporare, în situația de concurență a organismelor de gestiune colectivă, tinde la a sprijini arbitrariul și influența decizională a ORDA.

Actul normativ propus nu folosește instrumentele juridice ale subsidiarității în elaborarea și reglementarea mecanismelor ce pot fi avute în vedere prin raportare la Directiva 2014/26/UE. În concret, nu se ține seama de faptul că anumite prevederi ale Directivei sunt deja reglementate anterior propunerii legislative înaintate precum și faptul că Directiva emisă de Parlamentul European pornește de la o practică diferită a gestionării și protejării prin licențe a drepturilor de autor și conexe în spațiul european în contextul lipsei unui Oficiu pentru Drepturi de Autor în subordinea Guvernelor țărilor resortisante Uniunii Europene.

Referința pe care o facem este ca în spațiul european, în nicio țară resortisantă a Comunității Europene nu există o instituție publică cum se regăsește în România sub titulatura de ORDA și care să dicteze modul în care organismele de gestiune colectivă, devenite deja concurente, trebuie să obțină avize de funcționare și de gestionare a drepturilor de autor a propriilor membrii.

Principiul subsidiarității prin elementele sale practice de aplicare are menirea de a asigura luarea deciziilor cât mai aproape de cetățean/autor, creator (în cazul drepturilor de proprietate intelectuală) precum și verificarea permanentă a necesității întreprinderii unor acțiuni la nivel comunitar prin directive în lumina posibilităților și necesităților existente la nivel național, regional sau local.

Reglementarea drepturilor de autor se face, potrivit elementelor subsidiarității, pornind de la necesitățile naționale/locale spre interesele comunitare și nu invers cum încearcă să stabilească propunerea legislativă. Mai exact, este principiul conform căruia Uniunea nu întreprinde acțiuni (cu excepția domeniilor care țin exclusiv de competența sa, nu și proprietate intelectuală) dacă acestea nu sunt mai eficiente decât acțiunile întreprinse la nivel național, regional sau local.

Acest principiu este strâns legat de principiile proporționalității și necesității reglementării drepturilor de autor la nivel național, conform cărora nici una dintre acțiunile întreprinse de Uniune nu trebuie să depășească nivelul care este necesar pentru realizarea obiectivelor Tratatului în speță,

reglementarea cât mai simplă și eficace a domeniului în discuție reprezentat de proprietatea intelectuală.

Reglementările naționale ale României în privința dreptului de proprietate intelectuală au implementat cu succes anterior majoritatea măsurilor pe care Directiva 2014/26/UE le recomandă a fi avute în vedere de statele naționale în crearea unui cadru de protecție adecvat. Sub acest aspect, între Directivă și propunerea de modificare legislativă sunt inadvergente majore deoarece textul de modificare legislativă încearcă să schimbe întreg sistemul funcțional al drepturilor de autor existent în România, ceea ce Directiva nu propune și nu recomandă.

Consiliul European de la Edinburgh din decembrie 1992 a definit principiile de bază ale conceptului de subsidiaritate și a stabilit liniile orientative pentru interpretarea Articolului 5 din Tratatul de instituire a Comunității Europene, prin care principiul subsidiarității a fost inclus în Tratatul asupra Uniunii Europene. Concluziile sale au fost prezentate într-o declarație care continuă să constituie piatra de temelie a principiului subsidiarității.

Prin tratatul de la Lisabona din anul 2007 s-a stabilit eficient ca instrument de lucru al tuturor statelor membre principiul subsidiarității reglementării naționale prin cadrul legislativ comunitar cum este și propunerea de modificare a Legii 8/1996 ce are relevanță doar pe reformularea unor dispoziții având caracter general în directivă.

Or, propunerea legislativă tratează în particular o remodificare a protecției și mijloacelor de asigurare a gestionării drepturilor de autor în România, ceea ce contravine principiului subsidiarității nerespectând protocolul privind încălcarea principiilor de subsidiaritate și proporționalitate prevăzute de art. 5-12 din Tratatul privind Uniunea Europeană.

Propunerea legislativă încalcă clauza de flexibilitate prevăzută de art. 308 TEC introdusă prin Tratatul de la Lisabona și care în prezent se aplică la toate politicile comunitare, inclusiv proprietatea intelectuală. Propunerea legislativă operează modificări de structură în cadrul organismelor de gestiune colectivă prin reconsiderarea dreptului autorității publice ORDA de a aduce imixțiuni în actul de conducere al asociațiilor constituite pentru protejarea drepturilor de autor prin revocarea organelor de conducere alese prin vot de membrii asociației și interzicerea de a mai candida timp de

5 ani fapt ce încalcă vădit atât dreptul constituțional național, drepturile omului precum și esența reglementării Tratatului de la Lisabona.

Propunerea legislativă operează cu noțiuni prevăzute cu titlu general în Directivă cum ar fi termenul de „entități” ce operează în domeniul proprietății intelectuale fără să coreleze și să identifice în legislația internă faptul că acestea există și sunt operaționale deja avându-și reglementarea fie prin Legea 8/1996 fie prin legi conexe.

Sub un alt aspect, propunerea legislativă promovată pe site-ul Ministerului Culturii schimbă radical domeniul de exercitare și gestionare a drepturilor de autor din cel privat, civil și personal, recunoscut de Directivă, în cel comercial fapt inadmisibil. Noțiunile de licențe multiteritoriale, mecanisme specifice compensărilor echitabile a titularilor de drepturi sunt noțiuni civile, private neregăsindu-se în textele europene ce reglementează domeniul comercial. Pe acest aspect propunerea legislativă încalcă flagrant termenii cu care operează Directiva 2014/26/UE, dar și domeniul ei de aplicare și reglementare.

Propunerea legislativă nu corelează Directiva 2014/26/UE cu celelalte reglementări specifice (Codul Muncii, Codul Fiscal, Codul de procedură civilă și penală, Codul Civil, O.G. nr. 26/2000, etc.) din directivele anterior emise de Parlamentul European și Consiliu deja introduse în legislația națională a României și consemnate efectiv în textul final al Legii nr. 8/1996 pe care prezenta Directivă nu le restrânge nici expres nici tacit, fapt pentru care se impune o reanalizare justă și riguroasă din perspectiva supleții semanticii juridice folosite în propunerea de modificare a legii române a drepturilor de autor cu consultarea directă și nemijlocită a organismelor de gestiune colectivă pe fiecare domeniu de creație.

Preluarea sub standarde a directivelor, recomandărilor și măsurilor adoptate de Uniunea Europeană de către România prin instituțiile de profil anume abilitate cu implementarea protecției adecvate a drepturilor de proprietate intelectuală, conduce la o limitare a exercitării drepturilor de proprietate și liberă asociere din perspectiva protecției acestor drepturi asigurată de cadrul internațional și european al drepturilor omului.